

VEŘEJNÁ EKONOMIKA

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

STÁTNÍ ZÁSAHY A JEJICH SELHÁNÍ

V rámci této přednášky se **dozvíte:**

- jaký je vztah mezi **tržními selháními a selháním státního zásahu**,
- jak jsou realizovány **státní zásahy do ekonomiky**,
- kdy v ekonomice dochází k **selhávání státních zásahů**,
- jaký je vztah mezi **efektivností a spravedlností v případě tržních selhání**,
- zda lze **předvídat důsledky státních zásahů**,
- jak výrazně je **omezena možnost kontroly při realizaci státních zásahů**,
- co značí pojem **byrokracie**,
- zda je možno využít **modelování zásahů státu do ekonomiky**,
- jaká je podstata **politických procesů a kolektivního rozhodování**,
- kdy dochází k **nevyužívání politického kapitálu**
- a co rozumíme pod **simultánním uplatněním trhu, veřejného a soukromého neziskového sektoru**.

Literatura:

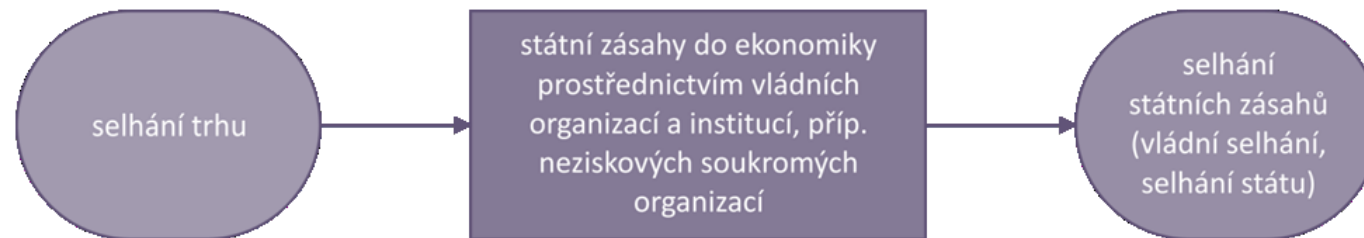
- TETŘEVOVÁ, L. **Veřejná ekonomie**. Opava: Optys, 2008. ISBN 978-80-86946-79-5, **kapitola 6 Státní zásahy a jejich selhávání**

VZTAH TRŽNÍHO SELHÁNÍ A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- ***selhání trhu*** → nutnost existence veřejného sektoru,
- ***realizace:*** vládní selhání.

OBRÁZEK 4-1: VZTAH SELHÁNÍ TRHU A SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- různá pojetí definice státu:
 - *geografické pojetí,*
 - *sociologické pojetí,*
 - *mezinárodněprávní pojetí.*
- **veřejná ekonomie:** stát je neosobním představitelem a vykonavatelem veřejného zájmu,
- **liberální pojetí:** stát je organizace politických prostředků, založená na vyvlastnění bohatství druhých.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- ***naše pojetí:*** stát je synonymu pojmu vláda,
- ***státní zásah:*** synonymum pojmu vládní intervence,
- čtyři základní funkce státu:
 - ***tvorba právních norem,***
 - ***výkon politické vůle daný spotřebiteli,***
 - ***výkon spravedlnosti,***
 - ***vnitřní a vnější ochrana.***

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- role státu v ekonomice:
 - *tvůrce pravidel,*
 - *rozhodčí,*
 - *regulátor,*
 - *ručitel,*
 - *zprostředkovatel mezi různými subjekty,*
 - *ekonomický manažer,*
 - *podporovatel,*
 - *producent,*
 - *zákazník.*

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- státní zásahy směřují do čtyř oblastí:
 - **alokační činnost** → produkce a distribuce statků, u nichž selhává stát,
 - **redistribuční činnost** → snaha o větší spravedlnost,
 - **stabilizační činnost** → vliv na makroekonomické agregáty,
 - **regulační činnost** → vliv na legislativu.

STÁTNÍ ZÁSAHY DO EKONOMIKY

- ***stát je*** ve srovnání s trhem ***efektivnější***:
 - v realizaci rozhodnutí politického charakteru,
 - v administrativní regulaci,
 - v rychlém soustředění a využití zdrojů,
 - v zabezpečení kontinuity a stability služeb,
 - v prevenci vykořisťování či diskriminace,
 - v zabezpečení bezpečnosti,
 - v zabezpečení rovnosti,
 - v zabezpečení sociální soudržnosti a sociálním smíru.

SELHÁNÍ STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- **selhání státu:** celá škála problémů, které se projevují v důsledku použití nesprávně, a tudíž i neúčinné hospodářské politiky
- **efektivnost x spravedlnost:** nepřímo úměrný vztah:
 - administrativně nákladné → **transakční náklady**,
 - přerozdělování → **demotivační prvek**.
- nestabilita ve společnosti x zpomalení dynamiky růstu.

OBTÍŽNOST SPRÁVNÉHO PŘEDVÍDÁNÍ DŮSLEDKU STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- provázanost státních zásahů → odezva soukromého sektoru → obtížné zhodnocení konkrétní ekonomické situace → **obtížné předvídání.**

OMEZENÁ MOŽNOST KONTROLY V PROCESU REALIZACE STÁTNÍCH ZÁSAHŮ

- rozhodují: *členové zastupitelských orgánů,*
- zavádějí: *pracovníci výkonných orgánů veřejné správy,*
- nedostatečnost či nepřesnost při zadání: *nemožnost splnit záměry,*
- *omezené informace:* relevance informací x relevance teorie x časová zpoždění,
- *omezená kontrola byrokratickým aparátem:* legislativa x vlastní zájmy.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

BYROKRACIE

- **byrokracie:** množina úředníků, kteří jsou odpovědni politikům za zabezpečování veřejně zajišťovaných statků,
- **tři základní oblasti:**
 - poskytuje informace politikům,
 - zajišťuje realizaci rozhodnutí politiků,
 - provádí kontrolu realizace veřejně zabezpečovaných statků.

BYROKRACIE

- ***klíčové zdroje problémů vztahu byrokratů a politiků:***
 - jsou odpovědni politikům,
 - ovlivňují množství a kvalitu informací poskytovaných politikům,
 - jak vyjádřit vztah mezi vynaloženým úsilím a dosaženými výsledky,
 - užitek byrokracie se těžko hodnotí,
 - sledování celé soustavy často rozporuplných cílů,
 - uplatňování specifických pravidel a postupů při financování úřadů,
 - neexistence konkurenčního prostředí,
 - byrokraté zajišťují kontrolu výkonu byrokracie.

BYROKRACIE

- **byrokraté:** maximalizují svůj vlastní užitek → *A co veřejný zájem?*
- **užitková funkce úředníka má tyto nezávisle proměnné:**
 - mzda úředníka,
 - počet jeho podřízených,
 - plat podřízených,
 - funkční příplatky,
 - veřejná pověst,
 - moc,
 - postavení.

BYROKRACIE

- **proměnné užitkové funkce byrokrata:** přímo závislé na rozpočtu daného úřadu,
- způsob ovlivnění rozpočtu:
 - vyčerpat rozpočet za každou cenu,
 - podhodnotit náklady projektů,
 - nadhodnotit náklady projektů,
 - prezentace několika málo variant,
- růst užitku byrokrata: **růst počtu podřízených** → růst rozpočtu, prestiže a moci vedoucího,
- **cíl úředníků:** vyhýbání se odpovědnosti,
- alokační a produkční neefektivnost.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

PROBLÉM UKAZATELŮ

- ***jak zvolit ukazatele*** → chybná volba vede k selhání státního zásahu,
- nutno zohlednit i ***zkreslující vlivy***.

OBTÍŽNOST MODELOVÁNÍ EKONOMICKÝCH A SOCIÁLNÍCH PROCESŮ

- omezená možnost modelování, praktického experimentování a ex ante ověřování → **ověřuje reálný život,**
- nekontrolované experimenty,
- modely.

NESOUHLAS MEZI EKONOMY

- ***důvody neshody mezi ekonomy:***
 - rozdíly v názorech na chování ekonomiky,
 - neshody ohledně důsledků vládních zásahů,
 - neshody v hodnotách,
- jak se chová ekonomika?
- jsou důsledky pro ekonomiku pozitivní nebo negativní?
- jaká přijmeme opatření?

PODSTATA POLITICKÝCH PROCESŮ A KOLEKTIVNÍHO ROZHODOVÁNÍ

- rozhodnutí představuje kompromis mezi různorodými zájmy → vliv nátlakových skupiny → **teorie veřejné volby.**

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- zajistit si **politické přežití a maximalizovat své volební šance**,
- neodpovídají ideálnímu obrazu státníků orientujících se pouze na blaho společnosti → **sledují především různé vlastní zájmy**,
- **odcizují se zájmům** svých voličů → omezená kontrola ze strany voličů,
- sledují **zájmy malé zájmové skupiny** → mají sklon preferovat zájmy finančně silnějších voličů,
- rozhodování ovlivňováno působením organizovaných skupin (v této souvislosti hovoříme o lobbyingu),
- **orientují se na krátkodobý časový horizont** → omezenost funkčního období,
- schopnost ovlivnit podmínky a pravidla → **volební paradox**,
- chování je významné ovlivňování hromadnými sdělovacími prostředky.

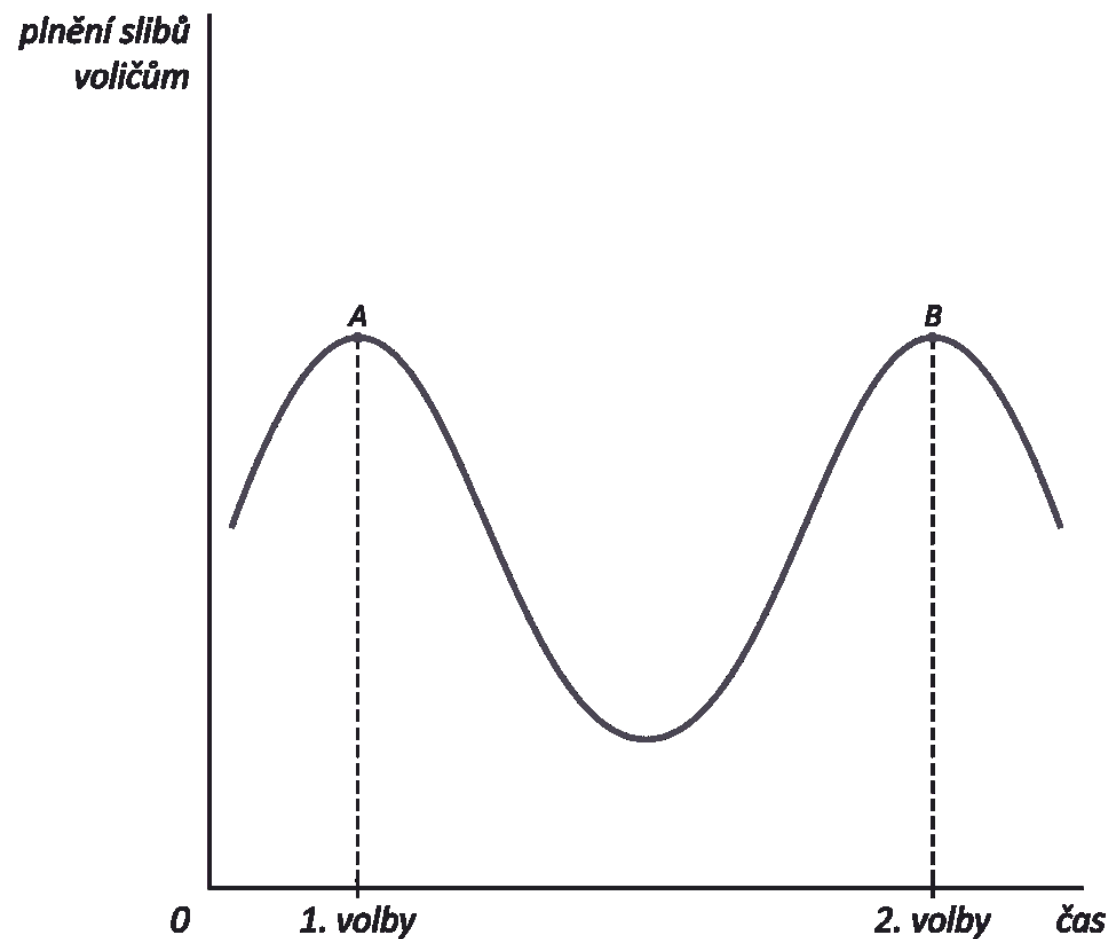
**SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ**

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- souvisí s *politickým cyklem*,
- *politický hospodářský cyklus*: ekonomické ukazatele a výsledky voleb,
- *Frey a Schneider*: výzkum ve Velké Británii
 - vzestup míry nezaměstnanosti o 1 % vedl k poklesu popularity vlády o 6 %,
 - vzestup míry inflace o 1 % vedl k poklesu popularity vlády pouze o 0,6 %,
 - růst reálného produktu o 1 % vedl k růstu popularity o 0,8 %.

OBRÁZEK 4-2: POLITICKÝ CYKLUS

CHOVÁNÍ POLITIKŮ

- ***politici zvažují:***
 - sledované politické cíle,
 - kombinaci alternativních politických cílů,
 - volbu konkrétních politických nástrojů.

ZÁJMOVÉ SKUPINY

- ***zájmové skupiny:*** organizované skupiny lidí, jež se sdružují na principu profesní, zájmové či jiné sounáležitosti.
- ***forma:*** osobní přemlouvání, podplácení, zastrašování či aféry,
- ***výhoda:*** širší informovanost voličů,
- ***riziko:*** neobjektivnost a nezaujatost informací,
- ***nevýhoda:*** jednání ve prospěch malé skupinky občanů,
- ***omezení vlivu:*** zvýšení jejich počtu.

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

PROBLÉM PŘÍMÉ DEMOKRACIE

- reprezentativní zastupitelská x přímá demokracie,
- ***problémy přímé demokracie:***
 - finanční, organizační a časová náročnost,
 - možné vítězství i nevyhraněných názorů většiny → ***většinové pravidlo,***
 - ***referendum*** → vlastní formulace otázky.

SELHÁNÍ VLASTNÍ DECENTRALIZOVANÝM SOUSTAVÁM

- ***selhání v důsledku přenesení pravomocí:***
 - ohrožení veřejného zájmu prosazováním zájmů skupinových,
 - fiskální externality,
 - prodlužování rozhodnutí.